

Eesti Keskkonnaühenduste Koda

Kliimaministeeriumile

Meie: 4.07.2024 nr 1-5/24/6261

Turba kaevandamiseks ebasobivad alad ministri määruse nr 87 lisa 2 eelnõus

Täname kaasamast 2. juulil toimunud määruse nr 87 arutelule. Kuna plaanis oli lisa 2 nimekirjas olevad esmastaotlused (veel avamata turbaalad) läbi arutada, kuid käsitleti pigem põhimõttelisi küsimusi, siis saadame objektipõhised seisukohad kirjalikult. Nagu tööme välja oma 7.06.2024 kirjas nr 1-2/24/6242, oleme jätkuvalt seisukohal, et edasine lubade väljaandmine senini looduslikus seisundis soodes (7110*= tuleb välistada, nagu ka täiendav kaevandusmõju raba- ja siirdesoometsadele (91D0*), soostuvatele ja soo-lehtmetsadele (9080*), madalsoodele (7230) ning siirde- ja õõtsiksoodele (7140), mistõttu vastavate elupaigatüüpidega alad peaksid olema määruse nimekirjast kindlasti eemaldatud. Inimtegevusest rikutud, kuid taastumisvõimeliste rabade (7120) sobivust määruse Lisa 2 nimekirja tuleb kaaluda objektipõhiselt.

Juhul kui looduslikus seisundis rabad nimekirja jäetakse, tuleks seletuskirjas eraldi välja tuua, et tegu on kaitstavate liikide elupaiku hõlmavate Natura elupaigatüüpidega 7110*, mille seisund Eestis ei ole soodne, sh pindalaliselt. Samuti hõlmavad taotletud alad rikutud, kuid taastumisvõimelisi rabasid Natura elupaigatüübiga 7120, millel on suur potentsiaal saada taastatud. Meie hinnangul ei vasta enamik taotlemisel olevatest aladest maapõueseaduse § 45 lg 3 nõudele, mille kohaselt kantakse kaevandamiseks sobivate turbaalade nimekirja turbamaardla või selle osa või muu turbaala, mis on inimtegevusest mõjutatud ja mis ei oma eeldatavalt olulist looduskaitseväärtust.

Järgnevalt toome välja alapõhiselt info meile teadaolevate loodusväärtuste kohta ning hinnangu kaevandamisega kaasneva mõju kohta.

Elbu V

Rahvusvaheliselt tähtis linnuala:

<https://datazone.birdlife.org/site/factsheet/lavassaare-iba-estonia>

Sihtkaitsevööndina siseriikliku kaitse alla võtmise menetluses (projekteeritava kaitseala staatuses).

Keskkonnaagentuuri 2021 a. madalsoode ja rabade haudelinnustiku seire aruande kohaselt on Elbu V ala näol tegu Elbu raba väga esinduliku osaga – Lääne-Eesti tüüpi platoorabaga, mis koos Elbu raba keskplatooga moodustab tervikliku soolaama. Linnukooslus on omane hästi säilinud ja esinduslikule kõrgrabale ning on kümnendiga isegi paranenud. Elbu V alal pesitses 2021 kevadel 26 paari rüüta (III kat, LiD I lisa), 2 paari suurkoovitajat (III kat, LiD II lisa), 1 paar väikekoovitajat (III kat, LiD II lisa), 1 paar mudatildrit (III kat, LiD I lisa,) ning 1 paar kiivitajat.

Alal esineb loodusdirektiivi esmatähtis elupaigatüüp 7110* looduslikus seisundis rabad ning 3160 looduslikult huumustoitelised järved ja järvikud.
Oluline pöördumatu keskkonnamõju on vältimatu, mistõttu ala ei ole kaevandamiseks sobiv.

Elbu VI

Rahvusvaheliselt tähtis linnuala:

<https://datazone.birdlife.org/site/factsheet/lavassaare-iba-estonia>

Sihtkaitsevööndina siseriikliku kaitse alla võtmise menetluses (projekteeritava kaitseala staatuses).

2020 a KMH raames läbi viidud linnustiku uuringus (Keerberg ja Tali 2020) registreeriti alal pesitsemas 21 linnuliiki 98 pesitsusterritooriumiga, neist 9 kaitsealust liiki. Kaitsealustest liikides olid alal esindatud III kaitsekategooriasse kuuluvad liigid: rüüt (*Pluvialis apricaria*), väikekoovitaja (*Numenius phaeopus*), suurkoovitaja (*Numenius arquata*), punajalg-tilder (*Tringa totanus*), mudatilder (*Tringa glareola*), sookurg (*Grus grus*), teder (*Tetrao tetrix*) ja hänilane (*Motacilla flava*) ning II kaitsekategooriasse kuuluval mustsaba-vigle (*Limosa limosa*).

Alal esineb loodusdirektiivi esmatähtis elupaigatüüp 7110* looduslikus seisundis rabad ning 3160 looduslikult huumustoitelised järved ja järvikud.

Oluline pöördumatu keskkonnamõju on vältimatu, mistõttu ala ei ole kaevandamiseks sobiv.

Elbu VII

Rahvusvaheliselt tähtis linnuala:

<https://datazone.birdlife.org/site/factsheet/lavassaare-iba-estonia>

2021 a. madalsoode ja rabade haudelinnustiku seire aruande kohaselt on Elbu raba põhjaosas asuva Elbu VII mäeeraldise näol tegemist väga hästi säilinud rabaelupaigaga. Kurvitsalistest pesitseb eraldisel 12 paari rüüta, 9 paari kiivitajaid, 6 paari suurkoovitajaid. Eraldisel asub ka suur tedremäng - koos tsentrist loendatud kukkede ja servakukkedega hinnati mängu suuruseks vähemalt 6 kukke.

Oluline pöördumatu keskkonnamõju on vältimatu, mistõttu ala ei ole kaevandamiseks sobiv.

Rääma III

Valdavalt elupaigatüüp 7120 – rikutud kuid taastumisvõimelised rabad. Lääneserv 7110* - looduslikus seisundis rabad.

Taotletav ala kattub III kategooria linnuliikide elupaikadega – mudatilder, sookurg, punaselg-õgija, teder, väikekoovitaja, punajalg-tilder, hänilane. Soo servaala on oluline liikumiskoridor loomadele.

Juhime ka tähelepanu, et Rääma II ala puhul on turbakaevandus rajatud, täitmata keskkonnaloa¹ tingimust nr 1: *"Rabas pesitsevate II ja III kaitsekategooria linnuliikide elupaikade kvaliteedi ja Rääma raba veerežiimi säilitamiseks väljaspool mäeeraldist ja selle teenindusmaala tuleb arendajal enne kaevandamistegevuse alustamist rajada vettpidav tõkend (geomembraanist sein), mis tagab veerežiimi säilimise väljaspool mäeeraldist. Vettpidava tõkendi projektlahendus tuleb enne projekti rakendamist esitada loa andjale kooskõlastamiseks."* Nimetatud veetõkke projekt kooskõlastati alles 3.aprillil 2024, selle

¹ https://kotkas.envir.ee/permits/public_get_permit_pdf?permit_id=109026

rakendamist nõutakse detsembriks 2024, kuid ortofotolt on selgelt näha, et kaevandmistegevus juba toimub.

Suure tõenäosusega ei ole negatiivne keskkonnamõju kaevandamisel välditav, mistõttu ala ei ole kaevandamiseks sobiv.

Kõverdama II

Kaevandamiseks taotletaval alal esineb loodusdirektiivi elupaigatüüp 7120* rikutud kuid taastumisvõimelised rabad.

Ala piirneb loodest ja läänest Karuse-Linnuse loodusalaga, mille eesmärgiks on kaitsekorralduskava kohaselt metsa-, märgala- ja poollooduslike koosluste kaitse. Peamisteks tegevusteks on metsa ja madalsooelupaikade looduslikule arengule jätmine ning poollooduslike koosluste taastamine ja hooldamine. Kaitsekorralduskava kohaselt on alal 5,7 ha rikutud kuid taastumisvõimelisi rabasid (7120) seisundi kategoorias C. Mõjuteguriks on kuivendusmõju. Eesmärgiks on seisundi parendamine (7110*). Vajalikuks on peetud eksperthinnangut märgalakoosluste taastamisvõimaluste ja täpsemate tegevuste kohta.

Loodusalal on ka liigirikkad madalsood (7230) 5,2 ha seisundis B; • 4,4 ha seisundis C • 0,8 ha seisundis p • Eesmärgiks on 5,2 ha seisundi säilitamine, 4,4 ha seisundi parendamine. Mõjuteguriks kuivenduse mõju; Ja võsastumine.

Siirdesoo- ja rabametsi (91D0*) on alal B seisundis 7,1 ha ja C seisundis 4,7 ha. Viimase osas on eesmärgiks seisundi parendamine, mõjuteguriks kuivendus.

Kavandatav turbatootmisala kattub osaliselt III kategooria kaitsealuse liigi öösorr (Caprimulgus europaeus) leiukohaga (KLO9105363). Samuti piirneb taotletav mäeeraldis läänesuunas mustrahni (Dryocopus martius) leiukohaga (KLO9117966). Samas on loomastiku inventuur alal teadaolevalt tegemata, mistõttu teave kaitstavate liikide kohta puudub. Kaitsekorralduskava kohaselt on vajalik viia läbi elustiku inventuur: - käpalised; ajakohased andmed on vajalikud HA kaitse-eesmärgiks seadmisel; - - emaputk; on LoA eesmärk, kuid andmed leviku kohta puuduvad; kaitsealused looma- ja linnuliigid. Kuna loomaliigid kaitse-eesmärgiks ei ole, siis selles etapis inventuure ei kavandata.

Kokkuvõtvalt nähtub kaitsekorralduskavast, et mitmete elupaigatüüpide seisundi parandamiseks on vaja alal vähendada kuivendusmõju. Turba kaevandamise laiendamine ala piiridel võimendab kuivendusmõju ning halvendab kaitstavate elupaigatüüpide seisundit.

Laiküla IV

Taotletav ala kattub Natura elupaigatüüpidega liigirikkad madalsood (7230), looduslikus seisundis rabad (7110*), rikutud kuid taastumisvõimelised rabad (7120).

Ala on III kaitsekategooria liigi öösorr (Caprimulgus europaeus) ja väljasuremisohus (EN) III kategooria liigi teder (Tetrao tetrix) elupaik. I kat liigi kaljukotka (Aquila chrysaetos) toitumisala. Laiküla turbatootmisala piirneb idast Käntu-Kastja looduskaitisala, loodusala- ja linnualaga, mille seisundi parendamine kuivendusmõjust sõltub kaevandamise lõpetamisest. Täiendava loa andmine Laiküla IV alale pikendab seda protsessi veelgi. Sooserv on freesväljade puhul oluliseks loomade liikumist võimaldavaks koridoriks.

Suure tõenäosusega ei ole negatiivne keskkonnamõju kaevandamisel välditav, mistõttu ala ei ole kaevandamiseks sobiv.

Möksi II

Ulatuslikult kaetud esmatähtsa elupaigatüübiga looduslikus seisundis rabad 7110*. Kattub tervikuna väljasuremisohus (EN) III kaitsekategooria linnuliigi tedre (*Tetrao tetrix*) EELISes registreeritud elupaigaga. Linnustiku inventuuri teiste liikide osas ei ole kas alal veel tehtud või on andmed EELISes registreerimata. Kindlasti on antud raba esinduslikuks elupaik mitmetele kaitsealustele sookahlajatele. Oluline pöördumatu keskkonnamõju on vältimatu, mistõttu ala ei ole kaevandamiseks sobiv.

Niilusoo (Aimlametsa ja Raba-Jaani)

Tervikuna kaetud esmatähtsa elupaigatüübiga looduslikus seisundis rabad 7110*. Kohaliku kaitse alla võtmise menetluses. Eestimaa Looduse Fond (Liis Kuresoo ja Jüri-Ott Salm) on koostanud ala väärtuste kohta ekspertiisi "Niilusoo kaitse alla võtmise otstarbekuse ja põhjendatuse ning kavandatavate piirangute ekspertiis". Ekspertidid on teinud ettepaneku ala kaitse eesmärgiks seada looduse mitmekesisuse ja maastikuilme ning puhkevõimaluste säilitamise, samuti ohustatud liikide metsise (*Tetrao Urogallus*), tedre (*Tetrao Tetrix*), laanepüü (*Bonasa bonasia*), sookure (*Grus grus*) ja händkaku (*Strix Uralensis*) elupaikade kaitse ning looduslikus seisundis rabakoosluse kaitse.

Ekspertiis kohaselt on riiklikus andmebaasis EELIS alal registreeritud händkaku (*Strix uralensis*) elupaik, kes kuulub kaitstavate liikide III kategooriasse ning on hinnatud Eesti punases nimestikus ohustatud

liigiks (täpne hinnang VU - ohualdis). Avalikus andmebaasis eElurikkus leidub aga oluliselt rohkem kaitstavate liikide vaatlusi.

Metsise (*Tetrao urogallus*) vaatlusi on kõige rohkem, kokku viis ning need on tehtud lähiaastate (2019-2022). Metsis kuulub II kaitsekategooriasse ning Eesti punases nimestikus on ta hinnatud ohustatud liigiks (täpne hinnang VU ehk ohualdis). Alal on kohatud ka laanepüüd (*Tetrastes bonasia*), kes kuulub III kaitsekategooriasse ning on Eesti punase nimestiku kohaselt hinnatud ohustatud liigiks (täpne hinnang VU ehk ohualdis). Andmebaasis on näha ka 3 händkaku vaatlust, lisaks on alal vaadeldud kahel korral merikotkast (*Haeliatus albicilla*), kes on I kaitsekategooria liik ning Eesti punases nimestikus hinnatud ohustatud liigiks (täpne hinnang VU ehk ohualdis).

Ekspertide poolt tehtud välitöödel 24. ja 25. aprillil 2023 leiti ohtralt laanepüü, tedre ja metsise väljaheiteid, 25. aprilli varahommikul õnnestus ka tedrekuke laulu kuulda, samuti olid alal sookured (*Grus grus*), kes kuuluvad kaitstavate liikide III kategooriasse ning kelle jaoks on Niilusoo väga tõenäoline pesitsuskoht. Teder kuulub kaitstavate liikide III kategooriasse ning ta on hinnatud ohustatud liigiks (täpne hinnang EN ehk väljasuremisohus). Nii händkakk, metsis, teder, sookurg, laanepüü kui merikotkas on loetletud Euroopa Liidu Linnudirektiivi I lisas 3, merikotka arvukus on tõusutrendis, händkaku arvukus on stabiilne, metsise, tedre ja laanepüü arvukused on aga langustrendis 4. Eriti tugevat langustrendi näitavad tedre ja laanepüü arvukused. Võimalik on metsise elupaiga KLO9123900 laiendus taotletavale turbatootmisalale või selle lähistele.

Oluline pöördumatu keskkonnamõju on vältimatu, mistõttu ala ei ole kaevandamiseks sobiv.

Ulila III

Kattub osaliselt Natura elupaigaga rikutud kuid taastumisvõimelised rabad 7120. Piirneb Alam-Pedja looduskaitseala, loodusala, linnualaga ning Raja-Kärevere hoiuala, Kärevere linnuala ja loodusalaga. Piirneb väljasuremisohus III kategooria liigi tedre (EN) ja I kategooria liigi merikotka elupaigaga. Negatiivse keskkonnamõju vältimine suure tõenäosusega võimatu, mistõttu ala ei ole kaevandamiseks sobiv.

Tapiku II

Praktiliselt tervikuna kaetud esindusliku esmatähtsa elupaigatüübiga looduslikus seisundis rabad 7110*. Piirneb idast II kategooria linnuliigi metsise elupaigaga. Kattub täielikult rohevõrgustikuga. Linnustiku inventuuri andmed teadaolevalt veel EELISesse kandmata. Oluline pöördumatu keskkonnamõju on vältimatu, mistõttu ala ei ole kaevandamiseks sobiv.

Peningi II

Endine pätsturba tootmise ala. Loodusväärtuste inventuure ei ole tehtud. Kaetud lausaliselt metsaga, võimalik 91D0. Potentsiaalsed (inventeerimata) metsise elupaigad. Kattub valdavalt rohevõrgustikuga.

Lannu III

Kaetud esmatähtsa elupaigatüübiga looduslikus seisundis rabad 7110*, aga ka 3160, 91D0 (elupaik A esinduslikkusega). Kattub täielikult II kaitsekategooria linnuliigi metsis (Tetrao urogallus) elupaigaga. Samuti kattuvus III kaitsekategooria linnuliikide hoburästas (Turdus viscivorus), öösorr (Caprimulgus europaeus) ning lõopistrik (Falco subbuteo) elupaikadega. Kattuvus rohevõrgustikuga.

Oluline pöördumatu keskkonnamõju on vältimatu, mistõttu ala ei ole kaevandamiseks sobiv.

Nurme IV

Kaevandamiseks taotletaval alal esineb laialdaselt loodusdirektiivi elupaigatüüp 7120* rikutud kuid taastumisvõimelised rabad.

Taotletav ala on soo servaala, osa rohevõrgustikust (rohekoridor). Kattub täielikult väljasuremisohus III kaitsekategooria liigi tedre (Tetrao tetrix) elupaigaga. Negatiivse keskkonnamõju vältimine suure tõenäosusega võimatu, mistõttu ala ei ole kaevandamiseks sobiv.

Nurme V

Kaevandamiseks taotletav ala kattub loodusdirektiivi elupaigatüübiga 7120* rikutud kuid taastumisvõimelised rabad.

Ala kattub ka väljasuremisohus III kaitsekategooria linnuliigi tedre elupaigaga. Sooserva kaevandamine katkestab loomade liikumiseks kasutatavat rohekoridori.

Negatiivse keskkonnamõju vältimine on suure tõenäosusega võimatu, mistõttu ala ei ole kaevandamiseks sobiv.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Maia-Liisa Anton

Eesti Keskkonnaühenduste Koja koordinaator